

ARAŞTIRMA

AKRAN EĞİTİMİNİN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN CİNSEL SAĞLIK KONUSUNDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİNE ETKİSİ*

Hande DAĞ**

Sevgül DÖNMEZ**

Ahsen ŞİRİN***

Oya KAVLAK****

Alınış Tarihi:30.10.2010

Kabul Tarihi:25.07.2011

ÖZET

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin cinsel ve üreme sağlığı konusunda bilgi düzeyleri üzerine akran eğitiminin etkisini incelemek amacıyla ön test-son test deneme modeli türünde yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 331 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Şubat-Haziran 2009 tarihleri arasında araştırmacılar tarafından eğitilen sağlık öğrencilerinden oluşan 20 kişilik akran eğitimci grubunun eğitim verdiği üniversite öğrencilerinin bilgi düzeyleri "Cinsel ve Üreme Sağlığı Bilgi Düzeyi Ölçme Anketi" kullanılarak saptanmıştır. Çalışmada, öğrencilerin %61'inin daha önce üreme sağlığıyla ilgili eğitim almadığı saptanmıştır. Öğrencilerin en sık kullandıkları bilgi kaynağı kitap-internet-arkadaş olarak saptanmış olup, %37'si bu bilgileri sağlık çalışanından almak istemektedir. Öğrencilerin %25'inin doğum kontrol yöntemi kullandıkları saptanmıştır. Eğitim sonrası öğrencilerin %18,1'inin bilgi değişim düzeyi değişmezken ve %81,3'ünün artmış olduğu, ön test ve son test bilgi durumunu karşılaştırmak için yapılan ki kare analizinde anlamlı fark elde edilmiştir ($\chi^2=30.609$, $p<0.05$). Akran eğitiminin gençlerin cinsel ve üreme sağlığı bilgilerini arttırmada etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite gençliği; cinsel sağlık; üreme sağlığı; akran eğitimi.

ABSTRACT

University Youth Reproductive and Sexual Health Knowledge and Peer Education

This study was made to analyze the effects of peer education on reproductive and sexual health knowledge level of the university youth by using pre-post test pre-experimental model. The sample was composed of 331 students. The knowledge level of them who were trained by peer educators were measured by using Sexual and Reproductive Health Knowledge Level Measurement Questionnaire between February- June 2009. The study was determined that 61% of the students never had education about reproductive health. The common knowledge source of the students were found books-internet-friends and 37% of them want to take it from the health staff. 25% of them were using birth controlling methods. The students' level of knowledge change was found that 18.1% unchanged and 81.3% increased. The chi-square analysis was made to compare the knowledge level of pre-post test and found no significant difference ($\chi^2= 30,609$, $p<0.05$). Peer education was found effective in improving knowledge.

Keywords: University youth; sexual health; reproductive health; peer education.

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 15-24 yaş arası nüfusu genç olarak tanımlamaktadır (Brown and Larson, 2002). Gençlik dönemi bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimler yaşadığı, çocukluktan yetişkinliğe geçtiği, cinsel olarak aktif hale geldiği, fakat tecrübe ve bilgilerinin yetersiz olduğu riskli bir dönemdir (Monasch and Mahy 2006, Şen ve Kavlak 2009).

Gençler, cinsellik, kontraseptif yöntemler ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlarla (CYBE) ilgili yeterli bilgiye sahip olmadan, cinsel aktiviteye daha erken yaşlarda başlamakta bu da onların istenmeyen gebelik ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar gibi gelecekteki cinsel ve üreme sağlıklarını

*Bu çalışma 9-12 Kasım 2010 tarihleri arasında 14th Nursing Research Conference, İspanya- Burgos'ta poster bildiri olarak sunulmuştur.

**E.Ü. Hemşirelik Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD. (Arş.Gör). e-posta:hande.yagcan@gmail.com

***E.Ü. Hemşirelik Fakültesi, Kadın Sağlığı Hastalıkları Hemşireliği AD. (Prof. Dr.)

**** E.Ü. Hemşirelik Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD. (Doç. Dr.)

olumsuz olarak etkileyecek olan çok ciddi fiziksel, ekonomik ve psiko-sosyal sorunlarla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır (Akdolun Balkaya 2008, Deniz, Kurt, Önder ve Acuner 2004, Siyez ve Siyez 2009, Zhang, Bi, Maddock and Shiyue. 2010, Bal Yılmaz, Kavlak ve Ünsal Atan 2010). Dünyada 2008 yılı verilerine göre, 5.4 milyon genç HIV enfeksiyonu ile karşılaşmıştır (Brown and Larson, 2002).

Türkiye, geleneksel ve modern yaşam biçimlerinin bir arada yaşandığı toplumsal ve kültürel çeşitliliğin olduğu bir ülkedir. Ülkemizin kırsal kesiminde yaşayan bireyler daha geleneksel ve tutucu iken, metropolitan bölgelerde yaşayan bireylerin hayata bakışı, batı ülkeleri ile benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye’de üniversite öğrencileriyle yapılan çeşitli çalışmalarda cinsel ilişki sıklığı %6.5-50 arasında değişmekle birlikte (Giray ve Kılıç 2004, Siyez ve Siyez 2009, Bal Yılmaz, Kavlak ve Ünsal Atan 2010, Akın, Bahar, Dilek, Erdem, Hodoğlugil, Saka ve ark. 2003, Özkan, Aras, Şemin ve Orçın 2004, Gökengin, Yamazhan ve Özkaya 2003), gençlerin üreme organları, gebelik, kontraseptif yöntemler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar konularında bilgileri yetersiz bulunmuştur (Akın, Bahar, Dilek, Erdem, Hodoğlugil, Saka ve ark. 2003, Özcebe, Ünal, Türkyılmaz, Coşkun 2007, Pınar, Doğan, Ökdem, Algier ve Öksüz 2009, Bal Yılmaz, Kavlak ve Ünsal Atan 2010).

Dünyada genç nüfusun hızla artmasıyla birlikte gençlerin üreme sağlığı gereksinimleri de artış göstermiştir. Kahire’de 1994’te yapılan Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı’nda, üreme sağlığı programlarının adolesanların ihtiyaçlarını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesine gereksinim olduğu önemle vurgulanmıştır (Şen ve Kavlak 2009). Gençlerin çoğu üreme ve cinsel sağlık ile ilgili geliştirilen bu hizmetleri olumlu karşılamaktadır (Akın, Bahar, Dilek, Erdem, Hodoğlugil, Saka ve ark. 2003, Özcebe, Ünal, Türkyılmaz, Coşkun 2007).

Yapılan çalışmaların çoğunda gençlerin cinsel ve üreme sağlığı ile ilgili konuları daha çok akran/arkadaşlarıyla paylaştıkları saptanmıştır (Bal Yılmaz, Kavlak ve Ünsal Atan 2010, Şen ve Kavlak 2009, Akın, Bahar, Dilek, Erdem, Hodoğlugil, Saka ve ark. 2003). Bu yüzden gençlerin cinsel ve üreme sağlığı ile ilgili bilgilerini geliştirmek için akran eğitiminden yararlanılması uygun olabilir. Akran eğitimi,

gençlerin akranlarıyla iyi etkileştikleri ve onlarla özdeşleştikleri gerçeğinden hareketle, sosyal öğrenme kuramına dayalı olarak geliştirilmiş, belirli konularda gönüllü ve öncü gençlerin eğitilmesi ve sonra kazanılan bilgilerin akranlarla paylaşılmasına dayanan bir eğitim etkinliğidir. Akran eğitiminin olumlu yönleri; eğitim programlarına katılımı artırması, bilgi aktarımında profesyonellerden daha başarılı olması, akranların kendi aralarında daha rahat konuşup tartışması, iyi bir iletişim, dinleme becerisi ve özdeşim ile yeni davranışlar kazandırması, liderlik, işbirliği ve takım ruhunu geliştirmesi, sorumluluk almalarını sağlaması, aynı dili konuşup güç gruplara kolay ulaşmaları ve maliyet etkin olmasıdır (Aladağ ve Tezer 2007).

Amaç

Bu çalışma akran eğitiminin, üniversite öğrencilerinin cinsel ve üreme sağlığı konusunda bilgi düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma Şubat-Haziran 2009 tarihleri arasında, ön test-son test deneme modeli türünde yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Ege Üniversitesi Öğrenci Köyü’nde kalan 1550 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise olasılıksız örnekleme yöntemi ile seçilen 331 öğrenci oluşturmuştur. Geriye dönük olarak yapılan power analizi sonucu örneklem sayısı %100 yeterli bulunmuştur.

Araştırmanın Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan tanıtıcı özellikler anketi ve cinsel-üreme sağlığıyla ilişkili bilgileri içeren “Cinsel ve Üreme Sağlığı Bilgi Düzeyi Ölçme Formu” kullanılmıştır. Form, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, üreme ve cinsel haklar, cinsel istismar, kendi kendine meme muayenesi, aile planlaması yöntemleri, cinsellik, genital hijyen ve anatomi bilgilerini içeren 18 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların tamamı çoktan seçmelidir. Öğrencilerin bilgi düzeylerinin artış ve azalışı eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan anketteki doğru sayısına göre değerlendirilmiştir. Öğrencilerin bilgi durumu, hiçbir soruya doğru cevap veremeyenler başarısız, 1-6 soruya doğru cevap verenler kötü, 7-12 soruya doğru

cevap verenler orta, 13-18 soru soruya doğru cevap verenler iyi olarak değerlendirilmiştir. Bu soruların yeterliliğini belirlemek için hemşirelik alanında uzman 3 öğretim üyesinden danışmanlık alınmıştır.

Akran eğitiminin, üniversite öğrencilerinin cinsel ve üreme sağlığı konusunda bilgi düzeylerine etkisini incelemek amacıyla araştırma ekibi tarafından Cinsel ve Üreme Sağlığı Gençlik Danışman Grubu oluşturmak için duyurular asılmıştır. Araştırma ekibine gönüllü olarak başvuran 50 öğrenci, Cinsel ve Üreme Sağlığı Gençlik Danışman Grubu adayı olarak belirlenmiştir. Aday öğrenciler 10'ar kişilik beş gruba ayrılmıştır. Her gruba araştırmadan sorumlu öğretim elemanları tarafından literatür doğrultusunda geliştirilen, cinsel ve üreme sağlığıyla ilgili konularda, toplam üç gün, birer saatlik oturumlar şeklinde eğitim verilmiştir. Aday öğrencilerin eğitim sonrası bilgi düzeylerini değerlendirmek için öğretim elemanları tarafından geliştirilmiş olan 18 sorudan oluşan "Cinsel ve Üreme Sağlığı Eğitimi Yeterlilik Sınavı" uygulanmıştır. Bilgi düzeyi 100 tam puan üzerinden 70 ve üzeri puan alan 20 öğrenci, akran eğitimi için Cinsel ve Üreme Sağlığı Gençlik Danışman Grubu'na alınmıştır. Tüm aday olan öğrencilerden yeterlilik sınavından 30 kişi 70 ve üzeri puan alarak başarılı olurken 20 öğrenci başarısız olmuştur. Başarılı olan 30 öğrenciden en yüksek puanı alan 20 öğrenci akran eğitimcisi olarak belirlenmiştir. Bu öğrencilerin 18'ini hemşirelik bölümünde okuyan kız öğrenciler ve 2'sini de tıp fakültesinde okuyan erkek öğrenciler oluşturmuştur.

Araştırmaya katılan her öğrenciye Cinsel ve Üreme Sağlığı Gençlik Danışman Grubu tarafından akran eğitimi yoluyla öğretim elemanları tarafından hazırlanan sunumlar ile amaç ve hedeflerimizin, yapılacak aktivitenin içeriğini tanıtan, üreme sağlığı ve cinsel haklar, cinsel istismar, cinsel/üreme yoluyla bulaşan hastalıklar (CYBH), genital hijyen, aile planlaması yöntemleri, kendi kendine meme muayenesi ve danışma merkezlerinin tanıtımıyla ilgili konularda birebir eğitim ve danışmanlık verilmiştir. Cinsel ve üreme sağlığı eğitimi danışman grubunda bulunan her akran eğitimcisinin 20 öğrenciye ulaşması hedeflenmiştir. Ancak üniversitenin yıl sonu sınav dönemine denk geldiği için her akran eğitimcisi ortalama 16 gönüllüye ulaşabilmiştir. Akran eğitimcileri Ege Üniversitesi Öğrenci

Köyü'nün seminer salonunda power point sunularla anlatma yöntemini kullanarak eğitimlerini yapmışlardır. Cinsel ve Üreme Sağlığı Bilgi Düzeyi Ölçme Anketi akran eğitiminden önce ve 15 gün sonra akran eğitimcileri tarafından toplanmıştır.

Akran eğitimcilerine çalışmayı tamamladıklarında eğitime verdikleri destek ve eğitimci olarak araştırmaya katılımları nedeniyle katılım belgesi verilmiştir.

Etik

Çalışmanın yapılabilmesi için; Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Bilimsel Etik Kurulu'ndan ve Ege Üniversitesi Öğrenci Köyü'nden gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca, araştırma kapsamına alınacak olan öğrencilere eğitim öncesinde çalışmanın amacı, sağlanacak yararlılıklar, harcanılacak zaman konusunda açıklamalar yapılarak sözlü izin alınmış ve katılmayı kabul edenler ile çalışılmıştır.

İstatistiksel Analiz

Bulgularının analizinde; sayısal değerler, sayı ve yüzde dağılımı, ortalama, standart sapma, ki-kare testleri ve power analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmamızda zaman ve maddi yetersizlikten ötürü daha geniş öğrenci gruplarına ulaşamamıştır. Ayrıca çalışmanın verilerinin toplandığı kurumda kalmakta olan öğrencilerin verilen eğitimleri birbirlerine aktararak çalışmanın sonuçlarını etkileyecekleri düşünüldüğü için kontrol grubu oluşturulmamıştır. Araştırmanın başında Kredi Yurtlar Kurumu'nda kalmakta olan öğrencilerde çalışmaya alınmak istenmiş, ancak bu kurumdan çalışma için izin alınamamıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmaya katılan öğrencilerin %58.3'ü 21-24 yaş, %69.5'i kız olup, %25.1'i sağlık bilimlerinde okumaktadır (Tablo 1). Öğrencilerin %60.7'sinin önceden cinsel ve üreme sağlığına yönelik profesyonel bilgi almadıkları saptanmıştır (Tablo 2). Bu bulgu yapılan diğer çalışmaların sonuçları ile tutarlıdır (Pınar, Doğan, Ökdem, Algier ve Öksüz 2009, Siyez ve Siyez 2009, Dejong and El-Khoury 2006, Zhang, Bi, Maddock and Shiyue 2010). Başka bir çalışmada da öğrencilerin %68.8'nin lisede, % 84.9'nun üniversitede cinsel ve üreme sağlığı eğitimi almadıkları görülmüştür (Siyez ve Siyez 2009). Ayrıca Kaya, Serin ve Genç'in (2007) yaptıkları çalışmada cinsel ve üreme

sağlığı eğitimi almak isteyen öğrenci oranı %96.5 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin Tanıtıcı Özellikleri (s=331)

Tanıtıcı Özellikler	s	%
Yaş		
17-20 yaş	112	33.8
21-24 yaş	193	58.3
25-28 yaş	26	7.9
Cinsiyet		
Kız	230	69.5
Erkek	101	30.5
Bölüm		
Sağlık Bilimleri	83	25.1
Sosyal Bilimler	103	31.1
Fen bilimleri	145	43.8
Maddi Durum		
İyi	92	27.8
Orta	228	68.9
Düşük	11	3.3
Toplam	331	100

Bu çalışmada öğrencilerin %57.1'inin en sık kullandığı cinsel ve üreme sağlığı bilgi kaynağı kitap-TV-internet olarak saptanmıştır (Tablo 2). Yapılan diğer çalışmalarda cinsel ve üreme sağlığı bilgi kaynağı olarak yazılı ve görsel basın kullanımı bu çalışmanın bulguları ile benzerdir (Akın, Bahar, Dilek, Erdem, Hodoğlugil, Saka ve ark. 2003, Özcebe, Ünalın, Türkyılmaz ve Coşkun 2007, Pınar, Doğan, Ökdem, Algier ve Öksüz 2009, Zhang, Bi, Maddock and Shiyue 2010). Hacettepe ve Dicle Üniversitesi'nde yapılan çalışmada da öğrencilerin sırasıyla %64.3 ve %46.4 oranında en sık cinsel ve üreme sağlığı bilgi kaynağı olarak yazılı ve görsel basını kullandıkları saptanmıştır (Akın, Bahar, Dilek, Erdem, Hodoğlugil, Saka ve ark. 2003). Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması'nda gençlerin %53.2'si görsel basını, %21'i yazılı basını bilgi kaynağı olarak kullandıkları saptanmıştır (Özcebe, Ünalın, Türkyılmaz ve Coşkun 2007).

Öğrencilerin cinsel ve üreme sağlığı konusunda bilgi almak istedikleri kaynaklarda ilk tercihleri en fazla sağlık çalışanıdır (Tablo 2). Yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur (Akın, Bahar, Dilek, Erdem, Hodoğlugil, Saka ve ark. 2003, Pınar, Doğan, Ökdem, Algier ve Öksüz 2009, Özcebe, Ünalın, Türkyılmaz, Coşkun 2007). Kaya, Serin ve Genç (2007) yaptıkları çalışmada öğrencilerin %89.1'inin cinsel ve üreme sağlığı konusunda

sağlık çalışanından bilgi almak istediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Öncesi Cinsel ve Üreme Sağlığı Durumu

Değişkenler	s	%
Üreme Sağlığı Eğitimi Alma Durumu		
Aldı	130	39.3
Almadı	201	60.7
Üreme Sağlığı Bilgilerini Yeterli Bulma Durumu		
Yeterli	58	17.5
Yetersiz	202	61.0
Kısmen Yeterli	71	21.5
Cinsel ve Üreme Sağlığı Problemi Yaşama Durumu		
Yaşamış	5	1.5
Yaşamamış	326	98.5
Cinsel ve Üreme Sağlığıyla İlgili Yaşanan Problemler		
Peniste Akıntı	1	0.3
Amenore	1	0.3
Dismenore	1	0.3
Over Enfeksiyonu	1	0.3
Mantar Enfeksiyonu	1	0.3
Yaşamayanlar	326	98.5
Bilgi Kaynakları*		
Kitap/TV/İnternet	189	57.1
Konferans/Okul/Arkadaş	52	15.7
Aile	37	11.2
Doktor	28	8.5
Hemşire	25	7.5
Bilgi Almak İstedikleri Kaynaklar*		
Sağlık Çalışanı	122	36.9
Konferans/Seminer	107	32.3
Okul	69	20.8
Aile	15	4.5
Diğer kişiler	18	5.5
Bilgi Almak İstedikleri Konular*		
Cinsel ve Üreme Sağlığı Bilgisi	11	35.6
Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyon	104	31.4
Doğum Kontrol Yöntemleri	57	17.2
Üreme Hakları	43	13
Tüm konularda	9	2.7
Cinsel Aktif Olanların Doğum Kontrol Yöntemi Kullanma		
Evet	84	25.4
Hayır	247	74.6
Kullanılan Doğum Kontrol Yöntemleri (s= 84)		
Kondom	60	71.4
Geri Çekme	12	14.3
Oral Kontraseptif	8	9.5
Rahim İçi Araç	2	2.4
Diğer Yöntemler	2	2.4

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Ayrıca bu çalışmada cinsel aktif gençlerin %25.4'ü herhangi bir doğum kontrol yöntemi kullanırken, en çok kondomu tercih ettikleri saptanmıştır (Tablo 2). Yapılan diğer araştırmalarda gençler arasında kontraseptif yöntem kullanımı sırasıyla %45.6, %60.6, %56.5, %42.8, %69.7, %59 olarak daha yüksek bulunmuştur (Akın, Bahar, Dilek, Erdem, Hodoğlugil, Saka ve ark. 2003, Özcebe, Ünalın, Türkyılmaz ve Coşkun 2007, Özkan, Aras, Şemin, Orçın 2004, Pınar, Doğan, Ökdem, Algier ve Öksüz 2009, Siyez ve Siyez 2009; Simbar, Tehrani and Hashemi 2005).

Öğrencilere üreme sağlığı ve cinsel hakları, cinsel istismar, CYBH, genital hijyen, aile planlaması yöntemleri, kendi kendine meme muayenesi ve danışma merkezleri ile ilgili konularda akran eğitimciler tarafından eğitim verilmiştir. Öğrencilerin bilgi durumlarını karşılaştırmak amacıyla ön test ve son test arasında yapılan ki-kare analizinde anlamlı fark saptanmıştır ($p < 0.05$). Gençlerin %52.3'ünün bilgi durumu ön testte kötü olarak saptanırken, son-test de bu durum %4.8'e düşerek bilgi durumunun arttığı; %9.4'ünün ön-test sonuçlarına göre; bilgi durumu iyi olarak saptanırken, son-test de bu durumun %73.4'e yükseldiği belirlenmiştir (Tablo 3). Değişim düzeyinde ki bu artış gençlerin cinsel ve üreme sağlığıyla ilgili yetersiz bilgiye sahip olduğu ve verilen akran eğitiminin bilgi değişimlerinde önemli bir artışa neden olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 3. Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Öncesi ve Sonrası Bilgi Durumlarının Karşılaştırılması

Bilgi Durumu	Ön test		Son test		Toplam	
	s	%	s	%	s	%
Başarısız	13	3.9	0	0.0	13	3.9
Kötü	173	52.3	16	4.8	189	57.1
Orta	114	34.4	72	21.8	186	56.2
İyi	31	9.4	243	73.4	274	82.8
Toplam	331	100	331	100	331	100
$X^2 = 30.609$					$p = 0.00$	

Çalışma verilerimize benzer olarak, Türkiye'de yapılan çalışmalarda da gençlerin üreme organları, gebelik, kontraseptif yöntemler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar gibi cinsel ve üreme sağlığıyla ilgili konularda bilgilerinin yetersiz olduğu bulunmuştur (Akın, Bahar, Dilek, Erdem, Hodoğlugil, Saka ve ark. 2003, Özcebe, Ünalın, Türkyılmaz ve Coşkun 2007,

Pınar, Doğan, Ökdem, Algier ve Öksüz 2009, Bal Yılmaz, Kavlak ve Ünsal Atan 2010). Görüldüğü gibi genç nüfus cinsel ve üreme sağlığı hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Bu yüzden gençler farklı yaşantılara ve güvenli olmayan davranışlara açık olup, cinsel olarak aktif hale geldikleri, fakat tecrübe ve bilgilerinin yetersiz olduğu riskli bir dönemde oldukları için gençlik döneminde oluşan davranış biçimleri hem bireyi hem toplumu olumsuz etkileyebilmektedir (Didem, Aktan ve Tuğrul 2005).

Bu araştırmada eğitim öncesi ve sonrası öğrencilerin %18.1'inin bilgi düzeyinin değişmediği, %81.3'ünün arttığı, %0.6'sının ise azaldığı saptanmıştır (Tablo 4). Geriye dönük olarak yapılan power analizi sonucu akran eğitiminin bilgi değişim düzeyi %100 yeterli bulunmuştur.

Tablo 4. Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Sonrası Bilgi Değişim Düzeylerinin Dağılımı (s=331)

Eğitim Sonrası Bilgi Değişim Düzeyleri	s	%
Düzeyi Artan Öğrenci	269	81.3
Düzeyi Değişmeyen Öğrenci	60	18.1
Düzeyi Azalan Öğrenci	2	0.6

Üniversite öğrencilerinin tanıtıcı özelliklerine göre eğitim sonrası bilgi değişim düzeylerini karşılaştırılması amacıyla yapılan ki-kare analizinde öğrencilerin; yaş grupları, cinsiyetleri ve gelir durumlarına göre bilgi değişim düzeyi karşılaştırıldığında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır ($p > 0.05$) (Tablo 5).

Sağlık bilimlerinde eğitim gören (%67.1), daha önce cinsel ve üreme sağlığı eğitimi alan (%73.4), üreme sistemi konusunda bilgilerinin yeterli bulan (%62.1) ve bu konuda sorunlar yaşayan (%40.0) öğrencilerde bilgi değişim düzeylerindeki artışın diğerlerine göre daha düşük olduğu saptanmış olup istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$) (Tablo 5). Bu öğrencilerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda daha önce bilgileri olmasından dolayı bilgisi olmayan öğrencilere göre bilgi değişim düzeylerinde değişiklik olmamıştır. Fakat genel olarak eğitim sonrası bilgi değişim düzeylerinin artması akran eğitiminin etkili olduğunu düşündürmektedir.

Akran eğitime dayalı bu tip çalışmaların başarılı olması, çalışmanın teorik temellerinin iyi oturtulması, iyi yapılandırılması, akran eğitimcilerinin iyi eğitilmiş olması ve kişilik özelliklerine bağlıdır (Smith, Dane, Archer, Devereaux and Katner 2000). Gelişmekte olan ülkelerde akranların cinsel ve üreme sağlığı bilgi düzeyi gelişmiş ülkelerdeki kadar yeterli olmadığı için ve gençlerin genellikle bu tür bilgileri akranlardan almayı tercih etmeleri bu tür çalışmaların önemini arttırmaktadır (Özcebe ve Akın 2003). Bu çalışmada akran eğitimi sonrası gençlerin bilgi düzeyinde artış gözlenmiştir. Çalışmaya benzer olarak diğer çalışmalarda da akran eğitiminin en

az yetişkin eğitimi kadar ve daha başarılı olduğu bulunmuştur (Caron, Godin, Otis and Lambert 2004, Schover, Jenkins, Sui, Adams, Marion and Jackson 2006). Başka bir çalışmada da akran eğitimi yetişkin eğitiminden cinsel davranışlara yönelik normların ve tutumların oluşturulmasında başarılı ancak somut bilgilerin verilmesinde ve gençlerin aktivitelere katılımlarını sağlamada yetişkin grubun daha başarılı olduğu saptanmıştır (Mellanby, Newcombe, Rees and Tripp 2001). Borgia, Marinacci, Schifano, ve Perucci'nin (2005) çalışmasında ise akran eğitiminin davranış değişikliği geliştirmede, bilgi vermekten daha başarılı olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Üniversite Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Eğitim Sonrası Bilgi Değişim Düzeylerinin Karşılaştırılması

Tanıtıcı Özellikler	Değişim Düzeyi						df	p
	Değişmeyen		Artan		Toplam**			
	s	%	s	%	s	%		
Yaş								
17-20 yaş	18	16.1	94	83.9	112	100	2	0.688
21-24 yaş	38	19.8	154	80.2	192	100		
25-28 yaş	4	16.0	21	84.0	25	100		
	X²=0.747							
Cinsiyet								
Kız	44	19.2	185	80.8	229	100	1	0.487
Erkek	16	16.0	84	84.0	100	100		
	X² = 0.482							
Maddi Durum								
İyi	18	19.8	73	80.2	91	100	2	0.681
Orta	41	18.1	186	81.9	227	100		
Düşük	1	9.1	10	90.9	11	100		
	X²=0.767							
Bölüm								
Sağlık Bilimleri	27	32.9	55	67.1	82	100	2	0.000*
Sosyal Bilimler	13	12.6	90	87.4	103	100		
Fen bilimleri	20	13.8	124	86.2	144	100		
	X²=15.871							
Üreme Sistemi Eğitimi								
Alan	33	25.6	96	73.4	129	100	1	0.006*
Almayan	27	13.5	173	86.5	200	100		
	X² = 7.676							
Bilgi Yeterliliği								
Yeterli bulan	22	37.9	36	62.1	58	100	2	0.000*
Yeterli bulmayan	24	11.9	177	88.1	201	100		
Kısmen Yeterli bulan	14	20	56	80	70	100		
	X² = 20.577							
Üreme/ Cinsel Sağlık Sorunu								
Yaşayanlar	3	60.0	2	40.0	5	100	1	0.015*
Yaşamayanlar	57	17.6	267	82.4	324	100		
	X²=5.939							

*p<0.05

**Eğitim sonrası bilgi düzeyi azalan iki öğrenci ki kare analizini etkileyeceği için analize alınmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonucunda da üniversite öğrencilerinin cinsel ve üreme sağlığı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve öğrencilerin akran eğitimiyle yapılan eğitim sonucunda bilgilerinin arttığı saptanmıştır. Akran eğitimiyle sağlıklı üreme davranışları kazanan gençlerin, çevrelerindeki kişileri de eğitecekleri düşünülmektedir. Bu nedenle gençlerin akran eğitimi yapılan gençlik danışma merkezlerinden yararlanmaları, gençlik danışma merkezlerinin

ulaşılabilirliğinin ve tercih edilebilirliğinin artırılması, bu merkezlere akran eğitimcilerinin entegre edilmesinin ve bu akran eğitimci grupların cinsel ve üreme sağlığı konularında gençleri üniversite eğitimlerine başlamadan önce de eğitmeleri sağlanmalıdır. Daha geniş bir üniversite gençliği kitlesine ulaşılabilmesi için bu tür bir çalışmanın projelendirilerek uygulanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Akdolun Balkaya N. Üreme sistemi enfeksiyonları ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar. Şirin A. editör. Kavlak, O. Editör yardımcısı. Kadın Sağlığı. 1. Baskı. İzmir. Bedray Basım Yayıncılık; 2008.p.348-408.

Akın A, Bahar Ş, Dilek A, Erdem M, Hodoğlugil N, Saka G ve ark. Adölesanların cinsel ve üreme sağlığını etkileyen faktörler projesi raporu. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sağlığı Uygulama ve Araştırma Merkezi. Halk Sağlığı Anabilim Dalı. Ankara: 2003.p.40-80.

Aladağ M, Tezer E. Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Akran Danışmanlığı Programı İçin İhtiyaç Taraması Çalışması. Ege Eğitim Dergisi 2007;(8)2:19-36.

Bal Yılmaz H, Kavlak O, Ünsal Atan Ş. Sexual Activity, Knowledge and Contraceptive Usage by Gender Among University Students in Turkey. The European Journal Of Contraception and Reproductive Health Care 2010;15(6):443-440. (doi:10.3109/13625187.2010.515045).

Borgia P, Marinacci C, Schifano P, Perucci CA. Is Peer Education The Best Approach for Hiv Prevention in Schools? Journal of Adolescent Health 2005;36:508-16.

Brown B, Larson R. The Kaleidoscope of adolescence: experiences of the world's youth at the beginning of the 21st century. Brown B., Larson RW and Saraswathi TS. Eds. The World's Youth: Adolescence in Eight Regions of the Globe. United Kingdom. Cambridge University Press; 2002. p.5

Caron F, Godin G, Otis J, Lambert LD. Evaluation of a Theoretically Based Aids/ Std Peer Education Program on Postponing Sexual Intercourse and on Condom Use Among Adolescents Attending High School. Health Education Research Theory & Practice Pages 2004;19(2):185-197.

Dejong J, El-Khoury G. Reproductive Health of Arab Young People. British Medical Journal 2006; 333(21):849-851.

Deniz Ü, Kurt M, Önder Ö.R, Acuner A. Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar Konusundaki Üniversite Öğrencilerinin Görüşleri. Türk HIV/AIDS Dergisi 2004;7(2):63-8.

Didem A, Aktan K, Tuğrul E. Üniversite Öğrencileri Güvenli Cinselliği Nasıl Algılıyor? Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi 2005;14(6):130.

Giray H, Kılıç B. Bekar Kadınlar ve Üreme Sağlığı. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi 2004;13(8):286.

Gökengin D, Yamazhan T, Özkaya D. Sexual Knowledge, Attitudes, and Risk Behaviors of Students in Turkey. Journal of School Health 2003;73(7):258-263.

Kaya F, Serin Ö, Genç A. Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsel Yaşamlarına İlişkin Yaklaşımlarının Belirlenmesi. Türk Silahlı Kuvvetleri Koruyucu Hekimlik Bülteni 2007; 6(6):441-48.

Mellanby AR, Newcombe RG, Rees J, Tripp HJ. A Comparative Study of Peer-Led and School Sex Education. Health Education Research Theory & Practice 2001;16(4):481-492.

Monasch R, Mahy M. Preventing HIV in young people: a systematic review of the evidence from developing countries. Ross D., Dick B. and Ferguson, J. Editors. WHO and Inter-Agency Task Team (IATT) on HIV and Young People. Geneva. WHO; 2006. p.15-35.

Özan S, Aras Ş, Şemin S, Orçın E. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Cinsel Tutum ve Davranış Özellikleri. DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi 2004;18(1):27-39.

Özcebe H, Akın L. Letter to The Editor: Effects of Peer Education on Reproductive Health Knowledge for Adolescents Living in Rural Areas of Turkey. Journal of Adolescent Health 2003;33(4):217-18.

Özcebe H, Ünal T, Türkyılmaz S, Coşkun Y. Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması Sonuç Raporu. Nüfus Bilim Derneği ve Unfpa. Ankara. Damla Matbacılık; 2007.p.13-24.

Pınar G, Doğan N, Ökdem Ş, Algier L, Öksüz E. Özel Bir Üniversitede Okuyan Öğrencilerin Cinsel Sağlıkla İlgili Bilgi Tutum ve Davranışları. Tıp Araştırmaları Dergisi 2009;7(2):105 -113.

Schover Lr, Jenkins R, Sui D, Adams JH, Marion MS, Jackson KE. Randomized Trial of Peer Counseling on Reproductive Health in African American Breast Cancer Survivors. Journal of Clinical Oncology 2006;24(10):1620-26.

Simbar M, Tehrani FR, Hashemi Z. Reproductive Health Knowledge, Attitudes and Practices of Iranian College Students. *La Revue De Santé De La Méditerranée Orientale* 2005;11(5/6):888-897.

Siyez DM, Siyez E. Üniversite Öğrencilerinin Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklara İlişkin Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. *Türk Üroloji Dergisi* 2009; 35(1):49-55.

Smith MU, Dane FC, Archer ME, Devereaux RS, Katner HP. Students Together Against Negative Decisions (Stand): Evaluation of a School-Based

Sexual Risk Reduction Intervention in The Rural South. *Aids Education Prevention* 2000;12(1):49-70.

Şen E, Kavlak O. Adölesanların Kontraseptif Yöntem Bilgisi ve Yöntem Kullanımları: Sistemik İnceleme. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Derneği Dergisi* 2009;1:38-51.

Zhang D, Bi Y, Maddock JE, Shiyue LI. Sexual and Reproductive Health Knowledge Among Female College Students in Wuhan, China. *Asia-Pacific Journal of Public Health* 2010;22(1):118-126.